

dr. sc. Ivan Padjen *

VLADAVINA PRAVA I TAJNOST PRAVOSUĐA**

Tajnost hrvatskog pravosuđa, posebice nedostupnost prvostupanjskih sudskih odluka, nespojiva je s vladavinom prava. Razlog zbog kojega su te odluke objavljivane sporadično i nepotpuno jest rasuđivanje koje je izloženo u jednoj hrvatskoj presudi. Njegova je srž da je sudska odluka čin volje državne vlasti, a ne dobrih razloga; posljedično tomu, može biti zanimljiva onima o čijim pravima i dužnostima ne rješava samo ako je donesena od Vrhovnoga ili barem visokog suda. To rasuđivanje može izgledati u skladu s Kantovom tvrdnjom da ne postoji pravilo kako slijediti pravilo pa je pravno rasuđivanje stvar talenta i vježbe. Protivno tom umovanju, rad dokazuje da je logika društvenog – uključujući pravnog – istraživanja prije svega traduktivna, tj. po razlozima sličnosti, suprotnosti i tim više, te dovodi do znanja koje je vjerojatno, a ne izvjesno, ali u najvećem broju slučajeva ipak dostatno. U mjeri u kojoj su izloženi dokazi valjani, sudsko rasuđivanje može biti obvezatno samo ako je u skladu s uravnoteženim javnim mnijenjem. Uravnoteženo je u tom što poštuje sudačke razloge, no također ih ispituje u svjetlu kritike dane od drugih pravnika, uključujući pravne znanstvenike. A može biti uravnoteženo samo ako i nepravnici i pravnici imaju slobodan pristup sudskim odlukama, poglavito prvostupanjskima, koje podrobno odgovaraju na činjenična, a ne samo pravna pitanja. Završne primjedbe rada otkrivaju da uobičajeni razlozi protiv objave prvostupanjskih sudskih odluka nisu ni pravni ni tehnički. Politički su. Koriste sucima i državnim odvjetnicima, tijelima koja ih imenuju i, ponajviše, javnopravnim osobama koje opterećuju hrvatsko pravosuđe svojim međusobnim sporovima koji mogu i trebaju biti rješavani izvan sudova.

Ključne riječi: *nedostupnost prvostupanjskih presuda, presuda kao čin volje, traduktivno zaključivanje o društvenom, sudovanje kao javno rasuđivanje, politika tajnosti pravosuđa*

* Dr. sc. Ivan Padjen, redoviti profesor prava u trajnom zvanju (u.m.), znanstveni savjetnik u polju politologije, vanjski suradnik, Sveučilište u Zagrebu, Sveučilište u Rijeci (*Full Professor tenure, University of Zagreb, University of Rijeka*); ivan.l.padjen@gmail.com

ORCID ID: orcid.org/0000-0001-7606-2337

** Pozvano priopćenje na skupu „Vladavina prava i hrvatsko pravosuđe“ u povodu 20. obljetnice Akademije pravnih znanosti Hrvatske (Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Aula Rektorata, 5. studenog 2021., 10.30)

Problem je ovog priopćenja tajnost hrvatskog pravosuđa, poglavito nedostupnost hrvatskih prvostupanjskih sudskih odluka. Nespojiva je s vladavinom prava. Potonja se ovdje shvaća u skladu s klasičnim poimanjem Ven Diceya, po kojemu je to vladavina zakona kojom se štite jednakost pred zakonom i subjektivna prava te se takvom zaštitom koju pružaju sudovi vladavina zakona širi u vladavinu prava¹ (vidi pobliže dolje 3. – 5.). Važnost problema pokazuje činjenica da je vladavina prava propisana čl. 3. Ustava Republike Hrvatske kao jedna od najviših ustavnih vrednota, a tako je važnom u internacionalnome i europskome pravnom poretku propisuju Opća deklaracija o čovjekovim pravima (1948), preambula, st. 4., i Europska konvencija o čovjekovim pravima (1950), preambula, st. 6.

1. NEDOSTUPNOST PRVOSTUPANJSKIH PRESUDA

Tajnost je možda najveći nedostatak hrvatskog pravosuđa. Da je uskrata objave hrvatskih pravosudnih odluka najveći nedostatak, ocijenio je i akademik Jakša Barbić na skupu „Vladavina prava i pravosuđe u Hrvatskoj“ Akademije pravnih znanosti Hrvatske u povodu njezine 20. obljetnice 5. studenog 2021. Kazao je da zbog toga ne može predvidjeti kako će neki predmet vjerojatno presuditi hrvatski sud, iako iz objavljenih odluka njemačkih sudova zna kako bi presudio njemački sud. Stranke pred sudovima i njihovi pravni zastupnici navode da ne mogu učinkovito iskoristiti mogućnost koja im je dana čl. 385. Zakona o parničnom postupku, koji propisuje: „Prijedlog za dopuštenje revizije može se podnijeti zbog pravnog pitanja koje je važno za odluku o sporu i za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava kroz sudsku praksu.“ Tako pravica navodi da je u tri elektroničke baze sudskih odluka, za koje je plaćana visoka pretplata, našla samo šest prvostupanjskih presuda o pitanju koje je bilo važno za odluku o sporu i za osiguranje jedinstvene primjene prava te ravnopravnost u primjeni.²

Republika Hrvatska ne objavljuje, primjerice putem Središnjega državnog ureda za razvoj digitalnog društva³, izvore (nizove konvencionalnih publikacija, elektroničke baze podataka i sl.) u kojima objavljuje odluke hrvatskih sudova te vrste odluka koje svaki pojedini izvor objavljuje (iako Ured objavljuje među ostalim i niz presuda hrvatskih sudova). Obuhvatan i pouzdan popis izvora ne objavljuju ni nedržavni subjekti, uključujući znanstvene (npr. pravni fakulteti), profesionalne (npr. Hrvatska

¹ Dicey 1960, 202–203.

² Jengić Bujan, usmeno priopćenje.

³ <https://rdd.gov.hr/o-sredisnjem-drzavnom-uredu/9>, među ciljevima Ureda navodi „osiguranje jedinstvene i trajne dostupnosti te ponovne uporabe javnih službenih dokumenata i informacija Republike Hrvatske i drugih otvorenih podataka svim zainteresiranim stranama pod jednakim uvjetima i nepristrano“.

odvjetnička komora) i trgovačke (npr. Informator). U nedostatku takva popisa ovdje se navode samo nasumični i približni podatci o objavi na internetskim stranicama sudova. No i ti su podatci dovoljni da podupru ocjenu o nedostupnosti najvećeg dijela prakse hrvatskih sudova.

Odluke hrvatskih sudova donesene nakon 1945. počinju se značajnije objavljevati tek 1972., i to u početku kao zbirka sentencija (pravorijeka), bez opisa pravno važnih činjenica, a nešto poslije i kao zbirka sažetaka presuda.⁴

Ustavni sud RH objavljuje svoje odluke i rješenja⁵, ali ne sve.⁶

Vrhovni sud RH objavljuje svoje presude, pitanje je da li sve, i zajedno s njima izabrane presude drugostupanjskih sudova.⁷

Sudovi ili drugi državni organi RH (npr. Ministarstvo pravosuđa) ne objavljuju sustavno prvostupanjske sudske odluke. Iznimka je nekoć bila zbirka izabranih prvostupanjskih sudskih odluka u građanskim predmetima nekadašnjega Općinskog suda u Zagrebu, najvećega i najvažnijega u RH, koje su bile ocijenjene u žalbenom postupku i/ili reviziji. Zbirku je oko 2000. godine stvorio i više godina uređivao Nikola Opatić, tadašnji sudac tog suda. Zbirka je sadržavala u početku desetak tisuća odluka. Odluke su bile anonimizirane. Zbirka je u početku bila dostupna samo sucima tog suda. Vodi se i danas, kao zbirka Općinskoga građanskog suda u Zagrebu, te je dostupna putem portala Udruge hrvatskih sudaca.⁸ Međutim, novije odluke uvrštene u zbirku uglavnom su toliko kraćene da se sastoje od pravorijeka (sentencija) i sažetih opisa činjeničnih stanja, pa su stoga te odluke vrlo male spoznajne vrijednosti.

Objava prvostupanjskih sudskih odluka od nedržavnih subjekata ovisi o njihovim vezama s pravnicima (sucima, odvjetnicima) u pravosuđu. Npr. Sudačka mreža na svojoj internetskoj stranici navodi:

Objava sudske prakse općinskih i županijskih sudova je temeljni projekt Sudačke mreže započet 2001. godine. Putem ovog projekta Sudačka mreža sudjeluje u implementaciji i provedbi Vladinih reformi vezanih uz strategiju borbe protiv korupcije i jačanja transparentnosti sudske prakse općinskih i županijskih sudova. Važnost projekta

⁴ Naša zakonitost: časopis za pravnu teoriju i praksu; prilog: Pregled sudske prakse, 1972. – 1989.

⁵ <https://www.usud.hr/hr/praksa-ustavnog-suda>

⁶ Npr. na internetskim stranicama Ustavnog suda RH nije moguće naći ni Rješenje o pokretanju postupka za ocjenu odredaba čl. 140. Krivičnog zakona, objavljeno tiskano u Narodnim novinama, br. 43/92, str. 1003, ni odluku o ocjeni donesenu na temelju Rješenja iako je ono sročeno da omogući proglašenje društvenog vlasništva, u skladu s marksističkom doktrinom osporenom još za socijalizma, isključivo društvenoekonomskim, a ne i pravnim odnosom i prema tome ničijim stvarima raspoloživima za pravno neograničenu pretvorbu u pravo vlasništva i potom privatizaciju.

⁷ <https://sudskapraksa.cspvsrh.hr/home>

⁸ <http://www.uhs.hr/index.php/linkovi/supra>

*prepoznata je od strane Ministarstva pravosuđa, potpisom Ugovora o ustupanju projekta 2005. g.*⁹

Na dnu iste internetske stranice Sudačke mreže navedeno je: „Trenutni podaci u bazi su: Ukupni broj objavljenih sudskih odluka u Hrvatskoj – 9,879.“¹⁰ Da bi se uočila neznatnost tog broja u odnosu na ukupan broj prvostupanjskih sudskih odluka u Hrvatskoj, dovoljno je spomenuti da je Općinski građanski sud u Zagrebu u 2020. godini, posljednjoj za koju su objavljeni podatci, primio 39.221, riješio 38.637, a ostavio neriješenim 50.839 predmeta.¹¹

2. PRESUDA KAO ČIN VOLJE

Razlog zbog kojega hrvatski suci, a i mnogi drugi pravници, prihvaćaju da prvostupanjske presude nisu uredno objavljivane pokazuju sljedeće rečenice obrazloženja hrvatske drugostupanjske presude: „Obnašanje sudačkog poziva do minucioznosti je determinirano postupovnim i zakonskim gabaritima te su samovoljne aberacije ma koje provenijencije unaprijed isključene. Odluke donijete na nižim razinama gotovo u pravilu bivaju valorizirane i verificirane na višim sudbenim instancama, pa je upravo ta višestruka analiza sudskih pravorijeka i koncizna struktura sustava esencija i znakovita differentia specifica, što suce, premda javne dužnosnike, stavlja u neki drugi kontekst.“¹² Citirane rečenice sadržavaju dvije važne tvrdnje. Prvo, samo prividno sadržavaju tvrdnju da je sudska odluka određena do u tačine supstantivnim, tj. materijalnim pravnim odredbama (što je nedvojben smisao izraza „zakonskim“ navedenoga nakon „postupovnim“). Protivno prividu, sadržavaju potpuno drugačiju tvrdnju, a to je da sudska odluka nije uopće ili nije ni približno dovoljno određena supstantivnim, tj. materijalnim pravnim odredbama. Da sadržavaju tu drugu tvrdnju, pokazuje sintagma „koncizna struktura sustava esencija“ koja opisuje način na koji supstantivne, tj. materijalne pravne odredbe „do minucioznosti“ „determiniraju“ sudske odluke. Da je autor sintagme mogao odrediti ili da mu je bilo stalo da odredi način na koji supstantivne, tj. materijalne odredbe određuju sudske odluke, ne bi taj način opisao sintagmom koja, očito, nema nikakvo ili nikakvo određeno značenje. Drugo, citirane rečenice sadržavaju tvrdnju da je sudska odluka određena postupovnim pravnim odredbama time što je donesena od mjerodavne sudske instancije, i to u pravilu drugo- ili trećestupanjske. Dakle, zajednički je sadržaj te dvije tvrdnje da postupovno, tj. procesno pravo – a ne materijalno, tj. supstan-

⁹ <http://www.sudacka-mreza.hr/odluke.aspx>

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ <https://sudovi.hr/hr/statistike/opcinski-gradanski-sud-u-zagrebu>

¹² Županijski sud u Zagrebu, Posl. br.: XVII Gž-2818/98-2 od 7. srpnja 1998. Pravorijek ukinut, bez osvrta na citirani dio obrazloženja, od Vrhovnog suda RH Rev-318/1999-2 od 10. listopada 2002.

tivno pravo – određuje da je sudska odluka ispravna. Iz te dvije tvrdnje slijedi trojaki zaključak: sudska odluka čin je volje, a ne dobrih razloga; s obzirom na to da supstantivni, tj. materijalni razlozi sudske odluke nisu važni, nije potrebno da se sudske odluke objavljuju bilo kome osim strankama u sporu; sudska odluka kao čin vlasti može biti zanimljiva onima kojima ne rješava o njihovim pravima i obvezama samo ako je donesena od Vrhovnoga ili barem nekoga visokog suda.

Taj je zaključak na prvi pogled moguće obraniti Kantovim izvodom da ne postoji pravilo kako primijeniti pravilo. „Stoga liječnik, sudac ili državnik može imati u glavi mnogo lijepih patoloških, jurističkih ili političkih primjera < pravila¹³ – op.I.P.>, i to u takvome stupnju da bi sam u tome mogao postati temeljit učitelj, ali će, ali će ipak u njihovoj primjeni lako pogriješiti.“¹⁴ Iz tog citata može slijediti daljnji zaključak da silogizam presude, čija je veća premisa jedno ili više pravnih pravila, dočim je manja premisa opis činjeničnog stanja, a zaključak pravorijek, samo logička kontrola zakonitosti presude; no nije put rasuđivanja te je, i to je odlučujuće, taj put razumski nedokučiv, pa stoga po svemu sudeći nije razuman. Iz toga pak slijedi i još daljnji zaključak da pravna dogmatika, kao funkcija (radije no disciplina) pravne znanosti koja opravdava mjerila (pravila, načela, vrijednosti) time što prepoznaje (identificira), tumači i sistematizira njihove pravne izvore radi olakšavanja njihove primjene, ne može imati ili naći pravilo kako te izvore, odnosno mjerila koja sadržavaju, primijeniti na određene činjenice jer ta primjena zahtijeva nadarenost i vježbu.

Ti su daljnji zaključci točni utoliko što je silogizam doista ne više od logičke – deduktivne – kontrole zakonitosti presude. No put rasuđivanja jest razumski i razumski dokučiv, iako ne dovodi do izvjesnoga, nego samo vjerojatno točnog zaključka. Deduktivna kontrola toj vjerojatnosti daje uvjerljivost izvjesnosti. Tako pravno rasuđivanje na temelju zakona i njegove primjene kao vladavina prava ostvaruje vladavinu zakona. U tom pak rasuđivanju pravna dogmatika ima mnogo veću zadaću od spomenute.

3. TRADUKTIVNO ZAKLJUČIVANJE O DRUŠTVENOM

Pretpostavka je netom sažetog poimanja pravnog rasuđivanja da je svaki društveni predmet, tj. svako ljudsko međudjelovanje, jedinstveno i neponovljivo, ako ne stvarno (npr. zbog toga što se i savršeni blizanci razlikuju od rođenja zbog različita položaja u okolini), zbog spoznajnog interesa. Posljedično tomu, zaključivanje o društvenom nije ni deduktivno ni induktivno, nego traduktivno, tj. po razlozima

¹³ *Regeln* u Kant, I. 1977, 185.

¹⁴ Kant, I. 1984 <A 133, B72> 85.

sličnosti (*a simile*)¹⁵, suprotnosti (*a contrario*)¹⁶ i tim više (*a fortiori*, tj. *a maiori ad minus* te *a minori ad maius*).¹⁷ To vrijedi i za zaključivanje o pravu¹⁸, a također u većoj ili manjoj mjeri za pjesništvo, filozofiju i čak prirodne znanosti.¹⁹ Društveno je spoznatljivo ako uz navedeno pretpostavimo i sljedeće: prvo, ljudska međudjelovanja doista postoje neovisno o onom tko ih opaža, misli ili spominje a da nisu samo misaoni, jezični ili kulturni konstrukti, kako se u modernoj i pogotovo u postmodernoj misli drži; drugo, ljudska međudjelovanja dovoljno su međusobno slična da imaju tzv. obiteljsku sličnost (npr. jedno ima sastojke ABCD, drugo BCDE, treće ACDE itd.)²⁰; treće, zaključivanje o postojanju međudjelovanja je traduktivno, tj. sastoji se od objašnjenja ili opravdanja razlozima sličnosti i različitosti te tim više, a rezultat zaključivanja su opisi ili propisi; četvrto, međudjelovanja spoznajemo na temelju pojmova i sudova koji su idealni tipovi, tj. omogućavaju uočavanje i povezivanje određenih predmeta i njihovih međusobnih odnosa, ali ne svih, nego samo onih koji su važni onom tko je idealni tip stvorio ili se njime služi.²¹ Obiteljska sličnost uočavana idealnim tipovima omogućava svođenje složenosti na jednostavnije predmete i čak na držanje nekih međudjelovanja kao, za određenu potrebu, međusobno jednakih. Također omogućava podvođenje sličnih pojmova pod zajedničke više ili rodne pojmove i deduktivnu provjeru sudova sastavljenih od takvih pojmova.

4. SUDOVANJE KAO JAVNO RASUĐIVANJE

Zahvaljujući netom navedenom, pravna dogmatika jest vodič za primjenu pravnih mjerila na pravno važne činjenice, tj. za tzv. konkretizaciju prava, ali i za apstrakciju prava, tj. za promjenu, nestanak i nastanak pravnih mjerila njihovom primjenom. Pravna je dogmatika takav vodič po tom što omogućava razlikovanje šest postupaka ili, slikovito, koraka konkretizacije, na koja se nadovezuje pravno historijsko objašnjenje.

- (i.) Prepoznavanje, u smislu identifikacije, pravnog problema, tj. stanja društvenih odnosa, odnosno pravnih činjenica, npr. As, koje može biti unaprijeđeno

¹⁵ Vidi npr. Perelman, Ch.; Olbrechts-Tyteca, L., 1971, 78, 137, 191, 192, 242, 360, 371–410, 424, 429, 465, 467, 503.

¹⁶ Vidi *ibid.*, 241.

¹⁷ Vidi *ibid.*, 299, 343–344, 354, 365, 478.

¹⁸ Perelman 1976.

¹⁹ Perelman 1970.

²⁰ Wittgenstein 1977, II 193, 210.

²¹ Vidi nar. Weber 1968, 1986, 61 ff. Pojam idealnog tipa preuzet je iz njemačke pravne znanosti (u kojoj ima više desetaka značenja), a najlakše ga je shvatiti kao inačicu sudačkog rasuđivanja o tom treba li prazninu u određenome neimenovanom ugovoru popuniti zakonskim tipom npr. ugovora o zasnivanju prava građenja ili ugovora o gradnji ili predugovora o kupoprodaji zgrade koji se temelji na ugovoru o pravu građenja. Od sudačkog rasuđivanja, koje tip koristi za to da propiše popunjavanje praznine, znanost koristi tip za to da opiše i/ili objasni predmete koje je tipom moguće uočiti.

- pojedinačnim pravnim mjerilom (pravilom ili sl.). To prepoznavanje već uključuje neke crte idućeg koraka.
- (ii.) Oblikovanje hipotetičkoga pojedinačnoga pravnog mjerila, npr. Am, koje može biti primijenjeno na stanje As zato da tim nastane konkretna pravna institucija Am + As (koja se sastoji od pravnih subjekata, pravnih objekata i mjerila djelovanja te njihovih uvjeta i posljedica) kao rješenje pravnog problema. Predrazumijevanje hipotetičkog mjerila uključuje neke od crta iduća dva koraka.
 - (iii.) Dogmatska obrada (tj. identifikacija, tumačenje, sistematizacija itd.) općih (posebice zakonskih općih mjerila Am_o), ako takva postoje, koja su hipotetički važna za Am + As.
 - (iv.) Dogmatska obrada (tj. identifikacija, tumačenje itd.) jedne ili više konkretnih pravnih institucija, ako takve postoje, od kojih se svaka sastoji od pojedinačnoga pravnog mjerila primijenjenog na određeno činjenično stanje (npr. Bm + Bs, Cm + Cs itd.), a hipotetički je važna za Am + As.
 - (v.) Opravdanje primjene Am na As traduktivno (razlogom sličnosti, suprotnosti ili tim više) na temelju jedne ili više konkretnih pravnih institucija Bm + Bs i/ili Cm + Cs itd. Npr. opravdanje presude o posjedu stana prijašnjim presudama potvrđenima od viših sudova po kojima je za takav posjed dovoljno da je onaj koji tvrdi da ga ima na stan stavio svoje ime i bravu te u stanu postavio krevet i kuhalo.
 - (vi.) Logička provjera slijedi li pojedinačno pravno mjerilo Am deduktivno iz izabranoga općeg pravnog mjerila Am_o i opisa činjeničnog stanja As.

Pravnodogmatsko rasuđivanje dopunjuje se pravnohistorijskim u pravnorealističko. Dopunjuje se istraživanjem je li neka konkretna pravna institucija ne samo opravdiva, nego objašnjiva kao uzrokovana jednom ili više prijašnjih sličnih institucija. Npr. opravdanje presude o posjedu stana prijašnjim presudama potvrđenima od viših sudova po kojima je za takav posjed dovoljno da je onaj koji tvrdi da ga ima na stan stavio svoje ime i bravu te u stanu postavio krevet i kuhalo, dopunjuje se, s jedne strane, historijskim objašnjenjem odnosa uvjeta (npr. porast samovlasnog zaposjedanja stanova) i svrha (npr. olakšanje zaštite posjeda vlasnika) tih presuda i, s druge, usporedbom s presudama koje nisu opravdane, ali su utjecajne, a po kojima je za posjed stana potrebno također da je stan grijan.

Ako je zaključivanje o društvu i o pravu traduktivno, a to znači samo više ili manje uvjerljivo, njegova obvezatnost ne može slijediti isključivo iz pravila struke, pa bila ona i sudačka. Može slijediti samo iz suda najšire javnosti koji ozbiljno uzima u obzir mjerila sudačke struke, ali i na kritiku koju daju drugi pravници i, posebno, pravni znanstvenici. Dakle, sudske presude mogu imati potreban autoritet samo ako je sudovanje javno rasuđivanje. Uvjet je toga da su sve presude objavljene, posebice one prvostupanjske, u kojima se odlučuje i o pravnim i o činjeničnim pitanjima. Pravni

poredak toliko je daleko od vladavine prava koliko su njegove presude, posebice prvostupanjske, nedostupne pravnoj i najširoj javnosti.

Posljedica nedostupnosti prvostupanjskih sudskih odluka, bez kojih nije moguće naučiti pravo, jer samo one sadržavaju detaljne opise činjeničnog stanja i načine na koji je ustanovljeno, nemogućnost je da ih studenti prava izučavaju i ocjenjuju. Tako se vrte začarani krug u kojemu slaba i tajna pravosudna praksa održava pravničko neznanje, pa ono može nastaviti samo slabu i tajnu pravosudnu praksu.

5. POLITIKA TAJNOSTI PRAVOSUĐA

Na tribini Pravnog fakulteta u Zagrebu i Kluba pravnika Grada Zagreba prije petnaestak godina tadašnji predsjednik Vrhovnog suda bio je upitan od nekoliko sudionika zašto presude sudova različitih od Vrhovnog suda, napose one iz građanskog prava Općinskog suda u Zagrebu, koje su uglavnom anonimizirane, nisu dostupne javnosti. Odgovorio je da će, ako nema zapreke, biti objavljene.²² Presude građanskog prava Općinskog (građanskog) suda u Zagrebu do danas nisu.

Razlog za uskratu objave ne može biti pravna zapreka. Stranka koja se obraća sudu za zaštitu svojih prava teško da ima pravo na anonimnost, osim u raspravama o odnosima bračnih drugova te roditelja i djece i drugim iznimnim odnosima koji su zaštićeni pravom na privatnost. Ako hrvatsko pravo taj razlog ne prihvaća jer drži da pravo na privatnost treba biti zaštićeno u objavi svake presude, drži očito i to da privatnost može biti narušena samo objavom presude, a ne i javnošću sudskog postupka te da je pravo na privatnost toliko slabo da su ga sudovi dužni prekršiti, možda i radi discipliniranja stranaka pred sudovima, u slučaju da stranka ne prisustvuje objavi presude. Detaljno, Zakon o parničnom postupku propisuje čl. 309. da je glavna rasprava javna, čl. 335., st. 1. – 5., da se presuda objavljuje na ročištu i čl. 335., st. 9. – 10., da, ako stranka nije pristupila ročištu na kojemu se presuda objavljuje iako je o njemu uredno obaviještena, sud treba istaknuti presudu na internetskoj stranici e-Oglasne ploče sudova na kojoj presuda ostaje objavljenom osam dana. Na temelju posljednje odredbe početkom ožujka 2022. na e-Oglasnoj ploči hrvatskih sudova bilo je objavljeno oko 3.000 presuda.²³

²² Barbić 2006, 76, 82–84.

²³ https://e-oglasna.pravosuđe.hr/objave?text=presuda&_g=03ACdBqz7Sqo4a_NzQZVGvJDKbGUjW6jK-g7tm-CgNe7XD_C6NlFTWj_1jt6AinGr3atUGBK_2MUHgknWE5EhYoysFvIAKITWkh73y1qigpTheoJKvjou17Bp-4Pa-REVBllOqZQ_zTv8SJCsJ6Mi_cr9mwAc8tCL8lxdgCMt4ovvYNm5RIDho_hoM9PePp7z-Ups6kbPGVl-DToplAp75LnFU5Vp9R-MygrblMGFzPn5d_2ZaOTlhapflOBRTXzBtidVW7BviTul9pEafmnbGePKb5qN-skwhyNWY2obGFXyuLZgPBXCnVllrWXN8gv8gutMGV3BK5fwwxqvhJE8wYQg6N_NEzv6OJ8n3N_eArNpMSYvo-9OXhMfP2_BuXC3bC97tAVPKSjq7VLhubyWMMkeClWxqXIFNeAYR2Y4SbGUOtqUtZmcMARZnN-bE5U-w4mSf_i844taUzNcfKSKQcwzjdozaDUMicR8Q (pristup 7. 3. 2022.) Kožina, K., usmeno priopćenje.

Tajnost hrvatskog pravosuđa pogoduje: sucima i državnim odvjetnicima, jer im olakšava donošenje nedovoljno opravdanih ili obrazloženih odluka i smanjuje izgleda da za takve propuste odgovaraju; Državnomu sudbenom vijeću i Državnoodvjetničkom vijeću, jer im olakšava da unapređuju slabije, a ne unapređuju bolje kolege; najviše državi, tj. javnim dužnosnicima i službenicima države, mjesne i područne samouprave, trgovačkih društava u javnom vlasništvu – tajnost sudskih odluka olakšava im neplaćanje dugova, što su naučili u socijalizmu, a usavršili 90-ih.

Da je upravo parničenje javnopravnih osoba važan uzrok preopterećenosti sudova upozorio je Radoslav Dobronić još kao kandidat za predsjednika Vrhovnog suda, kazavši sljedeće:

Neka nađu načina da jedinice lokalne samouprave, ministarstva, javna poduzeća i sve što je u državnom vlasništvu rješavaju svoje međusobne sporove bez ikakvih sudova. Svima njima upravlja ili je vlasnik država, pa je nelogično da međusobno vode parnice. Nitko od toga nema koristi osim odvjetnika, a na koncu se moraju plaćati i sudski postupci. Napokon, to plaćaju građani iz državnog proračuna.²⁴

Tomu treba dodati da je neplaćanje dugova javnopravnih osoba važan uzrok neuspjeha privatnog poduzetništva, a time i čitave hrvatske privrede.

Tajnost pravosuđa olakšava neplaćanje na tipično sljedeći način koji upućeni preporučavaju, ali ne objavljuju. Država uredi da o tužbi protiv nje presudi određeni sudac, nerijetko u zabiti daleko od struke i medija. Država se u svakome idućem sličnom slučaju poziva na tako dobivenu presudu koja se naziva pilotom (poput nulte epizode TV serije). U socijalizmu i 90-ih suci su uglavnom sudili po pilotima. Posljednjih desetljeća sve manje. No praksa se ipak nastavlja.

LITERATURA

1. Barbić, J., ur. (2006). *Godišnjak Tribine Pravnog fakulteta u Zagrebu i Kluba pravnika Grada Zagreba*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
2. Dicey, V. A. (1960). *Introduction to the study of the law of the constitution*, 10th ed., Stevens, London.
3. Kant, I. (1984). *Kritika čistog uma*. Prij. V. D. Sonnenfeld, Matica hrvatska, Zagreb.
4. Kant, I. (1977). *Werke in zwölf Bänden, Band 3*, Frankfurt a. M.; <http://www.zeno.org/Philosophie/M/Kant,%20Immanuel/Kritik%20der%20reinen%20Vernunft>.
5. Perelman, Ch. (1970). *Analogie et métaphore en science, poésie et philosophie*, in: Id., *Le champ de l'argumentation*, Presses universitaires de Bruxelles, Bruxelles, str. 271–283.
6. Perelman, Ch. (1976). *Logique juridique: nouvelle rhétorique*, Dalloz, Paris.

²⁴ Radovan Dobronić 23. 10. 2021.

- Perelman, Ch. / Olbrechts-Tyteca, L. (1971). *The New rhetoric: a treatise on argumentation*, tr., University of Notre Dame Press, Notre Dame IN.
- Weber, M. (1968). *Die 'Objektivität' sozialwissenschaftlicher und sozialpolitischer Erkenntnis*, u: Id., *Gesammelte Aufsätze zur Wissenschaftslehre*, 3. Aufl., hrsg. v. Winckelmann, J. Mohr & Siebeck, Tuebingen 1968., pp. 146–214.
- Weber, M. (1986). *Metodologija društvenih nauka*, prij. Globus, Zagreb.
- Wittgenstein, L. (1977). *Philosophische Untersuchungen*, Suhrkamp, Frankfurt a. M.

Novinski članci

- Radovan Dobronić: 'Ispalo je na kraju da me je izabrala politika. Bez obzira na neovisnost, sudbena vlast mora imati i demokratsku legitimaciju', Nacional (23. 10. 2021.);
- <https://www.nacional.hr/radovan-dobronic-ispalo-je-na-kraju-da-me-je-izabrala-politika-bez-obzira-na-neovisnost-sudbena-vlast-mora-imati-i-demokratsku-legitimaciju/> (pristup 15. 11. 2022.).
- Referendumska definicija braka diskriminirajuća je za manjine, Večernji list (11. 11. 2013.); <http://www.vecernji.hr/hrvatska/referendumska-definicija-braka-diskriminirajuca-je-za-manjine-902688> (pristup 15. 3. 2015.).

Propisi

- Constitution of the Commonwealth of Massachusetts, 25 October 1780; <https://www.consource.com/document/constitution-of-massachusetts-1780-10-25/> (pristup 14. 4. 2022.).
- (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN – MU, br. 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10.
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Službeni list SFRJ – MU 7/71. Odluka o objavljivanju mnogostраниh međunarodnih ugovora kojih je Republika Hrvatska stranka na temelju notifikacija o sukcesiji, NN – MU, br. 12/93.
- Opća deklaracija o ljudskim pravima, NN – MU, br. 12/09.
- Ustav Republike Hrvatske, NN, br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 5/14.
- Zakon o parničnom postupku, NN, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19.

Sudske odluke

- Ustavni sud Republike Hrvatske, Rješenje o pokretanju postupka za ocjenu odredaba čl. 140 Krivičnog zakona, NN, br. 43/92, str. 1003.
- Županijski sud u Zagrebu, Posl. br.: XVII GŽ-2818/98-2 od 7. srpnja 1998.
- Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-318/1999-2 od 10. listopada 2002.

Izvori presuda i drugih službenih isprava

1. Naša zakonitost: časopis za pravnu teoriju i praksu; prilog: Pregled sudske prakse, 1972. – 1989.
2. <http://www.uhs.hr/index.php/linkovi/supra> (pristup 4. 4. 2022.).
3. <https://e-oglasna.pravosudje.hr/objave?text=presuda&> (pristup 7. 3. 2022.).
4. <https://rdd.gov.hr/o-sredisnjem-drzavnom-uredu/9> (pristup 4. 4. 2022.).
5. <https://sudovi.hr/hr/statistike/opcinski-gradanski-sud-u-zagrebu> (pristup 15. 4. 2022.).
6. <https://sudskapraksa.cspvsrh.hr/home> (pristup 15. 4. 2022.).
7. <http://www.sudacka-mreza.hr/odluke.aspx> (pristup 15. 4. 2022.).
8. <https://www.usud.hr/hr/praksa-ustavnog-suda> (pristup 15. 4. 2022.).

Usmena priopćenja

1. Jengić Bujan, A., odvjetnica, studentica Doktorskog studija Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (12. 3. 2022.).
2. Kožina, K., sudski vježbenik, student Doktorskog studija Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (7. 3. 2022.).

Summary

THE RULE OF LAW AND JUDICIAL SECRECY

The paper discusses the problem of secrecy of the Croatian judiciary, most notably inaccessibility of first instance judicial decisions which is incompatible with the rule of law. A reason why the decisions are published sporadically and incompletely is the reasoning that has been stated plainly in a Croatian judgment. Its gist is that a judicial decision is an act of the will of the state power rather than of good reasons; hence it may be of interest to those whose rights and duties it does not affect only if the decision is rendered by the supreme court or at least a high court of justice. The reasoning may seem to be in accord with Kant's dictum that there is no rule on how to follow a rule so that legal reasoning is a matter of talent and exercise. Contrary to that line of reasoning the paper argues that the logic of social – including legal – inquiry, is primarily traductive, i.e. a simili, a contrario and a fortiori, and results in knowledge that is probable rather than certain but in most cases nonetheless sufficient. To the extent the argument is that valid judicial reasoning can be binding only if it is in accord with a balanced public opinion. It is balanced in that it respects reasons given by judges but scrutinizes them in the light of criticism provided by other lawyers, including legal scholars. And it can be balanced only if non-lawyers as well as lawyers have free access to all the judicial decisions, most notably the first instance decisions, which dissect minutely points of fact as well as of law. The closing remarks of the paper reveal that common reasons to withhold the

publication of first instance judicial decisions are neither legal nor technical. The reasons are political. They benefit judges and public prosecutors, agencies that appoint them and, most of all, public bodies that burden the Croatian judiciary by their disputes, which can and should be settled out of courts.

Key words: *unavailability of first instance judgments, a judgment as an act of the will, transductive reasoning about the social, adjudication as public reasoning, politics of judicial secrecy.*